

Kalle Achté

* 11.9.1928 † 30.1.2019

HELSINGIN YLIOPISTON psykiatrian emeritusprofessori Kalle Achté kuoli 30. tammikuuta 2019 Helsingissä 90-vuotiaana. Kalle Achté oli merkittävä suomalaisen psykiatrian uudistaja, kansainvälinen toimija ja mielenterveyden puolestapuhuja. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet valittiin vuonna 1982.

Kalle Achté syntyi Mikkelissä 11.9.1928 metsänhoitajaperheeseen. Kodin kulttuuriperintönä tulivat elämän perusarvot: ahkeruus, työn arvostus ja isänmaallisuus. Kouluvuosina Lahdessa hänet tunnettiin urheilevana ja kilpailuhenkisenä kaverina, joka oli sosiaalinen, mutta osasi pitää myös puoliaan. Sota-aikana Kalle Achté palveli sotilaspoikana ilmatorjunnassa. Ylioppilaaksi hän valmistui Lahden lyseosta vuonna 1947.

Haave lehtimiehen urasta vaihtui lääketieteen opintoihin. Valmistuttuaan Helsingin yliopistosta vuonna 1954 hän aloitti kunnanlääkärinä Siikaisissa. Kiinnostus ihmisiin synnytti halun erikoistua psykiatriaan ja veti hänet takaisin Helsinkiin, Lapinlahden sairaalaan. Samalla hän aloitti myös pitkäaikaisen sota-aivovammoja koskevan kliinisen työn ja tutkimuksen Sotainvalidien Veljesliiton Aivovammasairaalassa. Psykiatrian ja neurologian eri-

koislääkäriksi Kalle Achté valmistui vuonna 1960. Ansiokas väitöskirjatyö *Der Verlauf der Schizophrenien und der schizophreniformen Psychosen* skitsofrenian kuluista ja ennusteesta valmistui vuonna 1961. Psykoositutkimus samoin kuin itsestuhokäyttötymisen tutkiminen sekä itsemurhien ehkäisytyö olivat Kalle Achtén toiminnan ydinaluetta koko uran ajan. Psykiatrian dosentiksi Helsingin yliopistoon Kalle Achté nimitettiin vuonna 1963.

Väitöskirjatyön jälkeen ura jatkui Helsingin kaupungin Hesperian sairaalan apulaisylilääkärinä ja myöhemmin ylilääkärinä. Kiinnostus psykiatrisen hoidon ja palvelujärjestelmän uudistamiseen johti jo 1960-luvulla uusimpien kansainvälisten toimintatapojen soveltamiseen Helsingissä. Samoihin aikoihin Kalle Achté koulutautui psykoanalyttikoksi ja valmistui alan ensimmäisestä suomalaisesta koulutusryhmästä vuonna 1969.

Kalle Achté toimi vuodesta 1963 alkaen viidentoista vuoden ajan Suomen Yleisradion radiolääkärinä, jonka matala, miellyttävän suggestiivinen ääni tuli monille suomalaisille tutuksi. Achté toimi yli 80-vuotiaaksi kaikkien muiden toimiensa ohella myös kliinistä työtä tekevänä lääkärinä ja monitaitoisena psykiatrina sekä

psykoterapeutina. Hänellä oli myötäsytynäinen lahja ja syvä ammatillinen kiinnostus potilastyötä kohtaan.

Helsingin yliopiston psykiatrian professoriksi Kalle Achté valittiin vuonna 1968, monen mielestä ehkä hieman yllättäen, 39-vuotiaana. Kansainväliset asiantuntijat arvostivat erityisesti hänen aivo-
vammoihin liittyvää psykiatrasta tutkimustaan sekä laaja-alaisia psykoositutkimuksia. Hän lähti uudistamaan nopeasti ja perinpohjaisesti koko psykiatrian klinikan toimintaa suuresti arvostamansa entisen opettajansa professori Martti Kailan jälkeen. Energisenä ja innokkaana hän laittoi liikkeelle lukuisia kehittämishankkeita. Hänelle oli henkilökohtaisesti erityisen merkityksellistä Psykiatrian Tutkimussäätiön perustaminen ja siihen läheisesti liittyvän julkaisu-
toiminnan aloittaminen.

Vuodet 1968–1991 Helsingin yliopiston psykiatrian professorina ja HYKSin psykiatrian klinikan ylilääkärinä Lapinlahden sairaalassa olivat Kalle Achtéille hyvin työntäyteisiä ja menestyksekkäitä. Kehittämisen kohteina olivat muun muassa potilaan aseman vahvistaminen, henkilöstön osaamisen syventäminen, lääkärin perusopintojen uudistaminen sekä voimakas panostaminen erikoislääkäriskoulutukseen.

Kalle Achté julkaisi yhdessä kahden professorikollegansa kanssa ensimmäisen suomenkielisen psykiatrian oppikirjan *Psykiatria* todelliseen tarpeeseen. Kirja esitteli nykyaikaisen psykiatrian mahdollisuuksia opiskelijoille ja alan työntekijöille sekä suurelle yleisölle. Monet lääkäripolvet muistavat Kalle Achtén myös opetustelevisi-
on käytön uranuurtajana. Hän toi jokaiselle luennolleen televisioituja potilashaastatteluja ja avasi näin oman tapansa toimia potilaan kanssa opiskelijoiden arvioitavaksi. Samalla hän antoi psy-

kiatrisille potilaille mahdollisuuden kertoa oman tarinansa ja auttoi näin tulevia lääkäreitä ymmärtämään paremmin psykiatrisia potilaita.

Ylilääkärinä Kalle Achtélla oli hyvät suhteet Helsingin yliopistollisen keskus-
sairaalan hallintoon. Lapinlahti oli hyvä paikka toimia. Lapinlahti-mitali oli tärkeä symboli, jota käytettiin sopivissa tilanteissa. Se luovutettiin näyttävästi muun muassa presidentti Urho Kekkoselle vuonna 1977. Klinikka näytti parhaat puolensa kesäisinä Lapinlahti-päivinä, jolloin näyttävä joukko julkisuuden henkilöitä ja asiantuntijoita kokoontui elokuussa kuulemaan myönteisiä uutisia mielenterveyden hoidosta. Tosiasiassa Lapinlahden vanha rakennus oli monilta osin myös modernin psykiatrisen hoidon toteuttamisen esteenä. Uransa alusta alkaen Kalle Achté pyrkiin siirtämään psykiatrian läheisempään yhteeseen muun lääketieteen kanssa Meilahden alueelle, onnistuen siinä avohoidon osalta.

Lääketieteellisen tiedekunnan dekaanina vuosina 1978–1981 Kalle Achté oli yhdistävä voima professorikollegoittensa välillä. Näinä vuosina syntyi myös läheinen ja pitkään jatkunut yhteistyö rehtori Nils Oker-Blomin kanssa, joka jatkui kiinteänä yli Oker-Blomin kanslerikauden, aina hänen arkkiatriskauteensa asti. Oman yliopistotyönsä eräänä tärkeimpänä saavutuksena Achté piti psykiatrian ruotsinkielisen professorin viran perustamista vuonna 1980. Yliopistourallaan hän oli hyvin kiinnostunut lääketieteen, erityisesti psykiatrian, historiasta. Achté toimikin pitkään Helsingin yliopiston lääketieteen historian laitoksen ja museon esimiehenä. Lääketieteen historian alueelta hän julkaisi lukuisia artikkeleita ja kirjoja.

Kalle Achté oli kaikissa toimissaan joustava ja käytännöllinen. Hän antoi aina

aikaa ja ymmärtämystä muille, mutta myös tilaa ja mahdollisuuksia toimia. ”Kaikki kukat saivat kukkia”. Kehittämislle riitti mahdollisuuksia psykiatrian laadasta laitaan. Nykyaikainen psykiatria vakiinnutti asemansa Suomessa Kalle Achtén toimikautena. Hyvät ja kaiken aikaa laajentuneet kansainväliset yhteydet auttoivat osaltaan nostamaan Suomen psykiatrian kehityksen eturintamaan. Englannintaidon rajoittuneisuus ei ollut mikään este ulkoisten suhteiden rakentamisessa, päinvastoin se toi muita lähemmäksi. Toiminta Maailman Psykiatriyhdistyksen vastuutehtävissä sekä kansainvälisen itsemurhien ehkäisyjärjestön johdossa ja myös yhteistyö muiden maiden mielenterveysjärjestöjen kanssa olivat kansainvälisen työn ydinaluetta. Näiden lisäksi aikaa riitti alan kansainvälisiin kokouksiin ja opintomatkoihin psykiatrian kansainvälisiin keskuksiin.

Kalle Achté esiintyi hyvin usein julkisuudessa psykiatrian ja mielenterveyden puolestapuhujana. Esiintyjänä hän oli selkeä ja vakuuttava. Hyvän forumin esiintymisille antoi myös pitkäaikainen asema Suomen Mielenterveysseuran johtotehtävissä 1960-luvulta aina eläkevuosiin asti. Jotkut hänen oman aikakautensa näkemuksiin pohjautuvat kannanottonsa herättivät myös kritiikkiä kuten tulkinnot sukupuoli-identiteetin muotoutumisesta tai yhteistyö Neuvostoliiton psykiatrikunnan kanssa. Achtén viehtymys menneisyyteen, kirjallisuuteen ja kirjoittamiseen näkyi lukuisina kirjoina, joista tunnetaan muun muassa kirja Lapinlahden historiasta sekä kirjat Aleksis Kivestä ja Uuno Kailaasta.

Yliopistotyön ja klinisen sairaalatyön rinnalla häneltä riitti aikaa, kiinnostusta ja voimia kliniseen työhön, yksityisvastaanottoon, sivutoimiin, lukuisiin kehittämissankkeisiin kolmannella sektorilla ja har-

rastuksiin liikunnan ja poliittisen historian parissa. Kalle Achte toimi perustamansa Psykiatrian Tutkimussäätiön lisäksi myös useiden muiden säätiöiden kuten Yrjö Jahnssoinin säätiön ja Jalmari ja Rauha Ahokkaan Säätiön johdossa. Koko uransa ajan hän toimi myös vakuutuslääketieteen asiantuntijana.

Kaikissa Kalle Achtén hankkeissa näkyi hänen humaani suhtautumisensa kaikkiin ihmisiin sekä pyrkimys palvella yhteistä hyvää. Mutkattomat ystävyy- ja yhteistyösuhteet, myönteisyys ja rohkeus sekä pehmeä tapa viedä vaikeita asioita sinnikkäästi eteenpäin luonnehtivat hänen tapansa hoitaa kaikkea, mihin hän tarttui. Kalle Achté halusi aina huomioida muita ja olla muille ystävällinen. Ihmisenä hän oli lämmin ja inhimillinen. Kiireisenäkin hän osasi olla myös läsnä. Hänellä oli kyky eläytyä potilaan tilanteeseen, tulla lähelle, mutta säilyttää potilasta arvostava ammatillinen etäisyys.

Kalle Achté sai osakseen lukuisia huomionosoituksia, joista mainittakoon Suomalaisen Tiedeakatemian jäsenyyden vuonna 1982 lisäksi Suomen ja Maailman Psykiatriyhdistysten kunniajäsenyydet. Hänelle myönnettiin Suomen Leijonan komentajamerkki sekä Suomen Valkoisen Ruusun 1. luokan komentajamerkki. Kalle Achtésta on tehty nimikkomitäli, useampi muotokuva sekä muistelmateoksia. Pysyvä muistomerkki hänen työstään psykiatrian ja mielenterveyden hyväksi on Psykiatrian Tutkimussäätiön Kalle Achté -palkinto, joka alan merkittävimpanä huomionosoituksena Suomessa siirtää viestiä psykiatrisen tutkimuksen ja mielenterveyden edistämisen tärkeydestä uusille sukupolville.

Kalle Achté oli suorittaja sekä työssä että vapaa-aikana. Hän oli liikkujana uu-

pumaton. Hän juoksi, hiihti ja souti yksin ja yhdessä muiden kanssa. Itseään hän kyllä kuormitti, mutta myös hoiti esimerkiksi. Huoli terveydestä oli usein hänen mielessään. Kuolemanvaara toteutui viimeisenä virkavuotena vuonna 1991, kun bakteeri-infektio iski häneen rajusti ja taittoi sananmukaisesti miehen selkärangan. Toipilaana hän jaksoi lopulta tulla omalle jäähyväisluennolleen. Sairastumistaan ja tuntojaan hän on kuvannut koskettavasti kirjassaan *Kun lääkäri sairastuu*.

Hyvä elämä jatkui vielä pitkälle 2000-luvun puolelle, vaikka liikunta oli pakko jättää. Aikaa jäi entistä enemmän

omalle kirjalliselle tuotannolle, lukemisharrastukselle ja läheisille. Suorittaminen oli takanapäin. Terveiden huonontuminen ja yksin jääminen toivat hetkittäin surumielisyyttä, eivät kuitenkaan masennusta eivätkä kuolemanpelkoa. Elämän merkityksellisyys liittyi nyt lapsiin ja heidän perheisiinsä, jotka tukivat häntä aivan loppuun asti. Helsingin Sanomien 90-vuotishaastattelussa Kalle Achté muistutti meitä onnellisuudesta, joka syntyy lapsista ja työstä. Oman elämänkokemuksensa hän kiteytti lauseeseen ”onnellinen on ihminen, jota eivät syyllisyydentunteet paina ja jolla on hyvät ihmissuhteet”.

Jouko Lönnqvist